

Pipi-wharuroa

HE-KUPU WHAKAMARAMA

Te Pipiwharauroa, He Kupu Whakamarama.

Nama 21.

GISBORNE.

Nowema 1899.

HE WHAKAMARAMA NA TE ETITA.

He raumati tenei, ka tuku mai te whenua i ona hua. Ka hua te rakau, ka hua nga mea katoa. Ka mahorahora te noho a te tangata. E te iwi! Ka roa tenei au e atiutiu ana i runga i o koutou marae. Karangatia au ki te kainga; kei hiki atu taku tapuae i to marae ka waiho koe i kona nuanu ai. Ma te whakahere a Tamaiwaho ka tau ki te whare! Kia kino mai ta koutou haere, kia kaha ai taku tangi ki o koutou marae!

Tenei a te Pipiwharauroa ka tukua atu i tona kohanga hou. He ringa tauhou, kaore ano kia waiia ki te mau o te purupuru o te whao, kei te whakairo inaianei. Otira na taua ringa ano i whakairo tenei putanga kua taha nei. E kitea e koutou ona he, pehia iho. Tirohia nga putanga o mua atu, ka whakarite ai ki enei putanga. Ki te whakaaro iho e tipu haere ana ta tatou manu ki te rahi.

He nui nga reta a nga hoa kua tae mai, engari e pouri ana matou ki te ririki rawa o nga pakau o te manu nei hei hari atu. Ko etahi o nga reta e kore e taea te korero, i te ahua ukupara rawa o nga tuhituhi. E nga hoa ki te tuku korero mai koutou hei haringa ma ta tatou manu, kia marama te tuhituhi, hei te taha kotahi anake o te pepa. Engari mehemea he reta mai ki te Etita e pai ana nga taha e rua o te pepa.

Kua whakaetia e matou e nga kai-whakahere o "Te Pipiwharauroa" te tono a nga kai-tautoko, kia whakaritea he utu tuturu mo ta tatou pepa. Heoi e te iwi kia mohio mai koutou, ko te utu ka whakaritea inaianei e rima hereni (5/-) mo te tau. He utu iti noa iho tenei, ka taea e te rawa-kore, ko ta matou hoki tena i tino hiahia ai. Otira e kore matou e pehi i nga whakaaro mai a nga rangatira.

Rongo rawa atu hoki koutou i tatou manu e waiata ana i tana waiata hari, mo tona taenga ki te 'Ra nui' o te Kirimete, mo tona urunga hoki ki te 'Tau hou.'

Me penei ake he mihi whakamutunga atu

a matou kia koutou — "Kia whai koro rā te Atua i runga rawa, kia mau te rongo ki runga ki te whenua, me te whakaaro pai ki nga tangata katoa."

Na to koutou hoa,

Te Etita.

PITOPITO KORERO.

Kua paahi a R. A. Takirihī tetahi o nga tangata o "Te Pipiwharauroa" i te Wehenga 1 o te whakamatautauranga minita Pakeha.

Kua paahi a Tūtere Wī Repa raua ko Pita Paka, nga Maori i te Kura Takuta i Otepoti, Otakou, i te whakamatautauranga mo te tau tuatahi.

Kua mutu te whakamatautauranga o Hamiora Hei mo te wehenga tuarua o te tohu LL.B., tohu roia. Kaore ano kia mohiotia te tukunga iho, engari ko to matau hiahia kia paahi ia.

Kua paahi a Riwai Hiwinui i te wehenga 1 o te whakamatautauranga minita Pakeha.

Kua tae a Perere Peneti, te Etita tuatahi o Te Pipiwharauroa, kei Taranaki e kauwhau haere ana. Tera pea e nobo tuturu ki reira.

Hei te 6 o Tihema te pooti mo nga mea pakeha, a hei te 19 o Tihema te pooti mo nga mea Maori.

Ko Te Huirini Apanui o Whakatane, e mea ana kia pootitia ia hei mea mo te Tai rawhiti.

Hei te 13 o Tihema tu ai te hui o Te Kotahitanga o Te Aute ki Papawai, Wairarapa. Tera e nui te tangata e tae ki reira.

Hei te wiki tuatahi o Tihema tae ai a Te Pōpa ki te whakamatautauranga i te Kareti i Te Aute.

Hei te 16 o Tihema pakaru ai te Kura Minita i Te Raukahikatea, Turanga, a hei te 1 o nga ra o Maehe 1900 ka tu ano.

Kua tae mai etahi reta a etahi Momona whakahe mo te korero a Te Reweti Kohere i te Nama 19 o Te Pipiwharauroa. Hei tera puta tangapanuitia ai aua reta, me nga whaka hoki a Te Reweti Kohere.

NGA OPE MANUAO O NGI IWI NUNUI.

I. INGARANGI.

Ko Ingarangi te mana nui o te moana, o nehera iho a e haere nei, na te toa ano o tona iwi, na te kaha ki te hanga manua, na te mea hoki he iwi noho moutere e ahu mai ana i te moana te oranga mona, na te moana ano hoki te putanga atu mo ana taonga, ka kaha ia ki te whakapuare i nga tini huarahi o te moana hei takanga mo ana kaupuke, mo nga tima, ko nga manua he tiaki kei tukinotia e nga taua a etahi atu iwi. Ki te taka te mana o te moana he iwi ke, ka mate a Ingarangi me ana koroni katoa tae mai ki o tatou nei moutere. Koia au i whakaaro ake ai tera o tatou hoa Maori e hiabha ki te korero iho i enei kupu, e whakaatu nei i te ahua o nga ope manua o tawahi. He mea kohikohi mai enei kupu i roto i nga pukapuka a te pakeha i puta tata mai i te marama o Hune nei.

He mahi nga hapu me nga wehewehenga o tenei hanga o te manua. Ko etahi i hangaia kia matotoru nga taha, hei arii mo te mata repo, kia taumaha nga pu, kia tino pakari nga wahi katoa; engari kaore i tino tere. Ko nga mea kaha enei ki te riri, ko nga toa e tomo ana ki te pipiritanga o te pakanga. Te ingoa ki te pakeha he "Battleship" me whakamaori he "Toa." E toru nga wehenga o enei, kei te ahua o nga tau o te hanganga ai, kei te nui o nga tana taumaha. Tetahi hapu nui o te manua e huaina ana he "Cruiser," me whakamaori he "Heteri"; kaore i tino matotoru nga taha, he mama tona hanganga, he mama nga pu, engari he tere ake i nga "Toa." Ko nga "Heteri" ki mua, ki muri, ki nga taha hoki o nga toa rere ai, hei kiini i te hoariri, hei kawo korero, hei arahi hoki i nga tima me nga kaupuke hari taonga, pahihia hoki, i nga wa whawhai. E toru ano hoki nga wehenga o tenei hapu manua, kei te nui o nga tana taumaha, o nga pu repo hoki. Kei raro i enei he hapu ke, tona ingoa he "Gunboat," he manua ririki rawa enei, he torotoru ona pu, he tere, ko tana tino rakau patu he topiro. Kei raro rawa iho ko nga manua "Topiro," he mea ririki rawa iho i te "Gunboat," engari he tere atu e tae ana ki te 30 ki te 35 macro i te haora te tere. E rua nga wehenga o enei, ko nga mea hari topiro, ko nga mea whai manua hari topiro. Na te Ingarahi enei, nga mea whai manua hari topiro, i hangaia hei pakanga ki a te Wiwi manua hari topiro: te ingoa he "Torpedo-

boat Destroyer." Te ingoa o nga manua hari topiro he "Torpedo-boat."

Ko te huihuitanga tenei o nga tino manua a Te Ingarahi.

I. NGA TOA.

Ko te Wehenga Tuatahi;—

Tau i hanga ai.	Nga Tana.	Te tere i te haora.
91-96 Hapu Royal Sovereign e 8 nga man.	14150	17½ m.
1892 Renown.	12350	18 "
94-98 Hapu Majestic e 9 — —	14900	17½ "
1897 Hapu Canopus e 6 kaore ano i tino oti	12950	18¼ "
1898 Hapu Formidable e 6 — —	15000	18 "
1899 Hapu Duncan e 4 — —	14000	19 "

Hui katoa e 34 kua oti a e hangaia ana o tenei ahua.

E rua nga mea hou kua whakabaua e te Paremete o Ingarangi kia timataia i tenei tau.

Wehenga Tuarua;—

1887-93 11 Manua 19500 haere atu 16½ ahu ki te 11940 atu ki 18½

He ropu kaha tenei e tutata tonu ana etahi ki nga mea o te wahanga tuatahi—engari na te ahua ririki o etahi, na te mea kua tawhito haere i tukua iho ai ki tenei wehenga.

Wehenga Tuatoru;—

1870-1882 12 Manua 8320 tana ki 14 ki te 11880 te 14½

He manua tawhito rawa enei e puritia ana i Ingarangi tonu hei tiaki i nga awa o tera whenua. Ko etahi kua whakaboutia nga mihini me nga repo. Kia ngaro ra nga tino toa i te moana ka whai waahi ai enei ki nga pakanga nunui o tawahi.

II. NGA HETERI (CRUISERS.)

Wehenga Tuatahi:

	Tana.	Macro Moana.
1886. Impericence } Warspite }	8400	16
1889. Blake } Blenheim }	9000	21½
1890. Edgar }	7350 ki	e 4, 19¾
1894. (e 9 manua) Powerful }	te 7700	e 5, 20
1897. Terrible }	14200	22
1896. Diadem }	11000	e 4, 20½
1899. }	12000	e 4, 20¾

1898.	Hapu Cressy (kei te hangaia) e 6 Manuao	12000	21
1899.	Hapu Drake e 4	14100	23

E rua nga mea no tenei tau i whakahautia ai e te Paremete kia hangata. Hui katoa o tenei wehenga kua oti, kua timataia, kua whakahautia ranei, e 35.

Wehenga Tuarua:—

1888.	Hapu Australia e 7 manuao	5600	16
1882	Hapu Arethusa ki	4050	17
1887	e 8 Manuao	4300	
1893	Hapu Astraea	4360	19
1891 ki	Hapu Apollo	10 i 3600	10 i 19½
1897.	e 21	11 i 3400	11 i 20
1894	Hapu Eclipse ki	5600	19½
1898	e 9		
1896	Hapu Arrogant e 4, 5800		19
ki	e 7 (kei te hangaia)	e 3, 5600	20

E toru nga mea hou kua whakahautia e te Paremete. Hui katoa o tenei wehenga, e 63.

Wehenga Tuatoru:

E 44 nga manuao o tenei wehenga, e 41 kua oti, e 3 e whakaotioti ana. Ko nga tana kei te 1600 ahu atu ki te 3730: ko te tere 16½ macro moana i te haora ahu atu ki te 20½.

[Ko tenei mea ko te macro moana (ki te pakeha he "knot") he roa atu i te macro o uta e matataui nei tataui: ara e 7 macro o uta ka rite ki nga macro e 6 o te moana].

III. "Gunboats."

E 34 nga manuao o tenei ahua. Ko nga tana kei te 525 ahu ake ki te 1070. Ko te tere kei te 18½ macro ahu ake ki te 20½. He manuao ririki rawa enei e kore e tino uru ki nga whawhai.

IV. Manuao Topiro.

A. Hari Topiro. E 95 o te karaihe tuatahi, timata ake i te 360 tana ahu ake ki te 2690: ko te tere kei te 17 macro ahu ake ki te 23. E 72 o te karaihe tuarua, he ririki iho i o te karaihe tuatahi, he porori iho. Hui katoa 166.

B. Whai Manuao Hari Topiro.

Ko nga tima tere enei o te ao. No te tau 1893 ka timataia e Ingarangi te waihanga i tenei tau ahua manuao, hei whai hei tukituki

i nga manuao hari topiro. Ehara i te mea kaore o ratou na topiro, he pera hoki nga manuao katoa o te ao. No te tau 1898 ka oti e 42 o tenei ahua, te nunui e 250 tana ahu ake ki te 300 -- te tere e 27½ macro moana i te haora.

No te tau 1896 ka whakahautia e te Paremete kia hangaia ano etahi manuao o tenei ahua, kia nunui ake, kia nui ake te tere, e 50 i whakahautia. Tekaumarima o enei kua oti rawa, e 20 e oti i tenei tau, hei tere tau te toenga oti ai. Ko te taumaha e 300 tana haere atu ki te 360. Ko te tere e 30 e 31 macro moana i te haora. E rua nga mea hou no tenei tau i timataia ai te hanga, i kiia kia 35 macro moana ara e 41 macro tuturu te tere i te haora.

Kei waho atu ano i enei etahi manuao o Ingarangi. E 23 nga manuao tiaki awa e tata ana ki te 30 tau te kaumatua o etahi, kei Ingarangi kei Inia kei Awherika e tau ana enei. Ko etahi kei nga motu, he manuao ruuri i te moana, whakataki i nga toka, whakatatutu i te hohonu o te moana, me era atu tini mea e marama ai te rere a nga kaupuke me nga tima i te moana.

Ko te huihuinga tenei o nga manuao o Ingarangi:—

1. Nga Toa	e 29	} Ko etahi o enei kaore ano i oti.
2. Nga Heteri	e 142	
3. Gunboats	e 34	
4. Topiro		
A. Hari Topiro	166	
B. Whai	94	
5. Tiaki Awa	23	}
6. Manuao Ruuri	24	
	542	

Tera atu ano etahi, he manuao mo nga awa o Awherika, e taea ana te wawahi mai i te taha moana ka tari ki te tuawhenua: he manuao akoako i nga taitamariki, me era atu: tera pea e tac enei ki te 60: ka hui katoa ai e 600. Engari e 260 o enei e tau mo nga pakanga nunui.

NGA TANGATA O NGA MANUAO.

Tera ano e taea te whakaatuatu te tokomaha o nga tangata o ia manuao, o ia manuao, engari ka taumaha hoki te panui nei, e kore e uru atu etahi korero. Hui katoa nga tangata o nga manuao o Ingarangi i whakaritea e Te Paremete mo tenei tau 101,812: e uru ana ki

enei nga apiha e whakahaere ana i nga mahi o uta; kei waho atu nga tamariki e akona ana hei apiha, hei heramana, me nga tangata whai-penihana, te tokomaha e 8828: ka hui katoa ai 110,640.

MONI I POOTITIA MO TE TAU 1899-1900.

Ko te whakatoputanga o te moni i pootitia e te Paremete o Ingarangi i te Mache ka taha nei hei oranga mo ana ope manua, mo nga pa, me era atu raruraru, e £26,594,500. Ko te whakahaerenga o enei moni i penei:—

1. Hei utu mo nga Apiha me nga heramana	£5,242,700
2. Utu Kai, Kakahu	£1,606,700
3. Takuta, Rongoa	£176,600
4. Kooti, Kura Whakaako	£172,300
5. Hei hanga manua, hei whakahou hei utu i nga Kai-mahi	£12,817,000
6. Apiha, heramana e puritia ana i uta mo nga takiwa whawhai	£271,000
7. Hei hanga pu repo, topiro, mata.	£2,710,000
8. Hei hanga whare, pa, paraki	£725,100
9. Nga rarururaru o Te Tari Whakahaere	£261,600
10. Etahi atu raruraru	£248,200
11. Penihana	£2,232,200
12. Mo nga Manua i Ahitereria	£60,300
Hui katoa	£26,594,500

TE WEHEWHEHENGANGA O NG MANUAO KI NG MOANA O TE AO.

I. MEDITERRANEAN. (Te Moana Nui.)

Nga Toa	...	11
Tiaki Awa	...	2
Heteri	...	11
Gunboats	...	6
Whai Topito	...	6
		36

II. ENGLISH CHANNEL. (Te moana i wae-nganui o Ingarangi me te whenua o te Wiwi)

Nga Toa	...	8
Heteri	...	5
		13

III. KEI NG AWA O INGARANGI, HE TIAKI AWA:—

Nga Toa	...	10
Heteri	...	4
		14

IV. KEI TE TAKIWA O HAINA.

Nga Toa	...	3
Heteri	...	11
Tima Ruuri	...	9
Topiro	...	6
		29

V. KEI HINGAPOA ME TE WA KI INIA.

Heteri	...	4
Tima Ruuri	...	4
Topiro	...	2
Tiaki Awa	...	2
		12

VI. AWHERIKI, KEEPA TAONE

Toa	...	1
Tiaki Awa	...	1
Heteri	...	8
Gunboat	...	4
		14

VII. KEI KANATA, AMERIKA.

Toa	...	1
Tiaki Awa	...	1
Heteri	...	7
Gunboats	...	6
Whai Topiro	...	1
		16

VIII. AHITERERIA, NIU TIRENI.

Heteri	...	9
Tiaki Awa	...	1
Gunboats	...	3
Topiro	...	2
		15

IX. TAHA HAUAURO O KANATA.

Heteri	...	4
Gunboats	...	2
Whai Topiro	...	1
		7

Hui katoa nga manua o Ingarangi kei nga moana o te ao nei, 156, e tiaki ana, e pupuri ana i tona mana, e tautoko ana i te mana o ana ture. Ko te nuinga kei nga awa tonu o Ingarangi e tau ana, ma te pakanga ra ano e karanga kia whitiki enei, ka rere ai ano ki te kawae, i te wehi ki nga ngakau o nga mana nunui, e kino mai nei inaia nei ki te kakenga rawatanga o tona mana ki runga.

Hei tetahi atu takiwa ka whakarapopoto ai i nga korero mo nga ope manua a Te Wiwi, ko era kei raro tata iho i a te Ingarihi. Hei muri rawa ra whakariterite ai i te kaha o enei ope. Ka hiki atu ai nga whakamarama ki nga ope hoia o uta.

A. T. Ngata

TE WHAWHAI KI TARANAWARA.

(He maha nga rongo korero o te whawhai kua tae mai, engari e kore e whakaponohia katoatia e matou. Heoi ano nga mea e whakaponohia e matou, a e tukia hoki ki "Te Pipiwharau" ko nga mea tino tika, ara ko nga mea e puta mai ana i te "Tari Whawhai" i Ingarangi.).

TE MATENGA O TIANARA HIMONA.

He nui te pouri i pa ki te Kuini me te iwi i te taenga mai o te rongo kua mate a Tianara Himona, te toa i korerotia ra e matou i te Nama 20 o "Te Pipiwharau." I te tanu-manga, kaore te tinana i whaonga ki roto i te kawhena, engari i takatakaia ki nga haki a te Kuini. Tae ana ki te hoa-riri te whakamihia ki te toa o Tianara Himona. I tuku waea a Tianara Tiupete (Joubert) tino rangatira o nga ope hoia katoa a te Poa, ki te ponaru a Tianara Himona whakaatu i tona pouri ki te matenga o taua marohirohi.

KA KINO TE HAERE A TE POA.

I whakaekea e te Poa a Reirimete (Lady-smith) he pa no te Ingarihi, i te 31 o nga ra o Oketopa nei. I te po o te 30 o nga ra, ka tonoa e Tianara Waiti tetahi ope haka 1500 ki runga i tetahi hiwi e tata ana ki te pa, hei tiaki i te taha mau i te pa, e marama ana hoki ki te pupuhi mai i runga o taua hiwi. Kaore tonu taua ope i ata tau, rokohina ka tau etahi mata a te hoa-riri ki waenganui o nga miuru to i nga pu repo me nga pu mihini, ko te oho-nga i oho ai aua miuru, ka kawhakina nga pu. Ka timata tonu i konei te raruraru. He mahi nui te whakahokinga i aua pu, otira na te mahi i te po tetahi i uaua ai. Kaore tonu aua pu i tae ki runga o te hiwi ka puta te kokiri a te Poa i te ata tu. He autaiia te kawenga a te ope nei; he pu pakupaku anake he hoari hoki a ratou patu. Te kitenga e kore ratou e whai morehu ki te tohe tonu ratou ki te riri, i te mea kua karapotia ratou e te 8000 Poa, katahi ka whakaarohia te haki ma, ka whakaae hoki kia riro herehere ratou. Kua tae i te Poa ana herehere kei Piritoria (Pretoria) kei te tino pa o tona kingitanga. He tokomaha o aua herehere i omaoma mai i te buarahi, i Piritoria hoki. Neke ake i te 100 kua tae mai ki Reirimete, a kei te whawhai ano i enei ra. Te pakeha! Te pakeha! Ka hanea mai, hoki tonu atu, hoki tonu atu! Kei te pai te tiaki a te Poa i nga herehere. He purei whutupooro etahi mahi a aua herehere.

ME OKIOKI.

I te Paraire te 10 o nga ra, ka tono te Poa ki te Ingarihi kia okioki raua, ara kia mutu te whawhai a tae noa ki te mane te 13. Hei te 14 ka ara ano te whawhai. Whakaaetia ana e Tianara Waiti, engari i mea ia, me kaati tonu te noho o nga hoia a te Poa tae noa ki te 14 o nga ra. Whakaaetia ana e te Poa. I te ahiahi o te 13 o nga ra ka tonoa e Tianara Waiti he Paruru (Balloon), ara te kaupuke o te pakeha e rere nei i te rangi, ki runga hei heteri. Tiro rawa iho te heteri ra, e huri haere ana tetahi matua a te Poa i tua o te hiwi, e ahu ana ki muri o te pa. Ka waeatia iho ki raro. Ka whakatakotoria e Tianara Waiti he kokiri. He torutoru o taua matua i ora atu, na te kaha tonu ki te oma i ora ai. Kei te oma te tika, na te oma a Tawheta i ora ai!

Reirimete (Ladysmith).

I muri iho o tenei pakanga, ka puta te kupu a Tianara Waiti kia huihui katoa te Ingarihi ki Reirimete. Ka whakapaca hoki taua pa e te Poa. Otira i taua wa kua tae atu etahi heramana o runga manua me a ratou repo nunui. Na konei i tino kaha ai taua pa. Tino mohio atu aua heramana ki nga tini raweke o aua tu pu. Kaore te Poa i kaha ki te whakatata mai i te tika o te whakahaere o nga repo o te pa. E tata ana ki te 10,000 te Ingarihi kei roto o taua pa, engari ko te Poa kei waho e karapoti ana i neke ake i te 26,000. He maha nga whakaekenga a te Poa i taua pa, e kore rawa e rarua. E ki ana a Tianara Waiti e kore rawa e tauri tona pa i nga mano o te Poa. I te 9 o nga ra o te marama nei, ka tino whakamoea e te Poa kia horo taua pa.

Kotahi tonu te whakaekenga o nga taha katoa o te pa. He autaiia te kawenga a te Poa Otira kaore i rarua, engari e 800 o ratou i mahue iho hei whakawairakau mo te raorao i Reirimete.

TE OPE WHAKAORA.

Kua tonoa e Tianara Pura tetahi ope 10,000 ki te awhina i a Tianara Waiti, he maharaha nona kei pau nga kai, nga paura ranei. E kore e hapa tetahi whawhai nui i enei ra tata tonu, i mua atu pea o te taenga atu o tenei rerenga o ta tatau manu ki o koutou marae. Ko te take e kore rawa taua ope whakaora e tae ki Reirimete, ki te kore e hinga i a ratou te Poa i te tuatahi; no te mea ko te Poa kei waenganui o ratou, o te pa.

TE "ORANGE FREE STATE."

Ko te "Orange Free State" tetahi whenua e piri tonu ana ki Taranawara. Ahakoa e wehewehe ana nga kawanatanga o enei whenua engari ko nga iwi he kotahi tonu ara he Poa katoa. Te aranga ano o te whawhai, ka huihui enei mana e rua ki te whawhai mai ki te Ingarihi.

KIMARI (KIMBERLEY).

Kei runga i te rohe o te taha hauauru o te "Orange Free State," tetahi taone nui o te Ingarihi ko Kimari te ingoa. I nui ai taua taone na te mea e tu ana i waenganui o te whenua kerī taimana. Ko nga morehu Ingarihi i reira i mea kia puritia tonutia taua taone kia kaua e tukua ki te Poa. Kua hangaia e te Ingarihi he parepare ki nga taha katoa o te pa. Ka maha nga whakaekenga a te Poa, kaore ano kia rarua, a ki ta matau mohio e kore rawa e rarua. He pu mihini ano kei roto o taua pa hei tiaki i nga kokiri a te Poa. Ka maha o te Poa kua mate i te whainga kia horo taua pa.

MAWHEKINGI (MAPEKING).

Ko Mawhekingi tetahi pa o te Ingarihi kei runga i te rohe o te taha hauauru o Taranawara. E tata ana ki te 1,000, nuku atu, heke iho ranei te Ingarihi, engari ko te Poa e 4000. He tono tonu te mahi a te Poa kia tukua te pa kia ratou, kaore te ropu iti nei e whakaae. Ka maha whakaekenga a te Poa kaore ano kia hinga taua pa. Tera pea e horo a enei ra e tu mai nei, e kore hoki e tae wawe he awhina i te tawhiti rava o taua pa. Kua mate te tamaiti a Tianara Koroti "Kronje" o te Poa. I hinga ia i te mea e whakahaubau ana i ana hoia kia taupokina te pa, otiira kaore i taea. He tangata toa ia!

ETAHI KORERO O TE WHAWHAI.

Ka 31,000 nga hoia a te Ingarihi kua tae ki Awherika, haunga nga hoia a Tianara Waiti no Awherika ake era; kei te whakaeko tonu i enei ra. Katahi ano a Ingarangi ka uru ki tenei whawhai.

Kua motu te ope a Tianara Pura kei te huarahi e haere ana inaianei. E tika tonu ana tona haere ki Piritoria, ki te tino pa o te Poa. Ki te hinga mai te Poa i reira, ko tona poroporoakitanga ano tena ki te ao-tu-roa.

Kua pootitia e te Paremata o Ingarangi kia £10,000,000, mo te whakahacenga o tenei whawhai. Ki te roa tonu te whawhai, ka whakaritea ano etahi atu miriona pauna.

HE INOI MO TE WA O TE PAKANGA.

He mea whakarite na Te Wiremu, Pihopa o Waiapu, kia korerotia i roto o nga whare-karakia.

E te Atua Kaha rawa, ko koe te rangatira o nga kingitanga katoa o nga iwi, mau e mutu ai te pakanga i nga wahi katoa o te ao. He inoi tenei na matou ki a koe kia whakamutua wawetia te whawhai ki te pito ki te tonga o Awherika. Whakaputaia kētia te nanakia o te tangata hei mea e puta ai tau e pai ai, e neke haere ai tou kingitanga; hohorotia hoki te wa e kore ai tetahi iwi e hapui hoari ki tetahi iwi, a heoi ano ta ratou ako ki te whawhai; tukua mai tenei he whakaaro ki te mahi pai, ki te mahi wawao, a te Rangatira o te Rongomau, a tau tama, a te tatou Ariki, a Ihu Karaiti. Amine.

* * *

HE WHAKAHOKI PATAI.

Patai: (Whakamaramatia a Whakakitenga 13, 18: ara te whika o te kavarehe (666))

Ko nga Karaipiture he mea whakamaori mai i te reo Hiperu i te reo Kariki. I aua reo e waiho ana te reta hei whika, e whakaatu mai ana hoki nga whika i nga reta o te ingoa. Ara i te kimianga ake i nga reta o te whika nei 666 kitea ana tona whakamaramatanga ko Nero Hika 666, ko Mahomete - 666, ko Napoleon 666. Mechemea ki te whakawhikaia nga reta o enei ingoa ka tae katoa ki te 666. Tera atu ano hoki etahi ingoa e rite ana ki taua whika. Ko tenei whika he mea ngaro kia tatou. Na te Atua ano i huna mai tona tikanga, kia noho mataara tonu ai tatou. Ko te tonu tenei o te Anatikaraiti. Kia tae mai taua Anatikaraiti ka mohiotia ai e te hunga whakapono te tikanga o taua whika. Ko te tino whika ki te reo Hiperu he 7. Ko te whika tenei o te otinga. Ko te 6 i tata rawa ki te 7 engari kaore i tae rawa atu. Ko te kararehe ka whakamatautau i nga mahi katoa e hinga ai te ingoa o te Karaiti a ia. Kia mataara tatou, kia tupato!

(He mea pai ano tenei ara te tuku mai ki te Pipiwharaurao i nga wahi o te Karaipiture e kore ana e marama, kia whakamaramatia ara ki te taea e matou. Ma wai oti e whaiwhai atu te matauranga e takoto nei i roto o te Paipera? He ahakoa ra ka tuhia ano te patai me ta matau whakamarama, penei me tenei i runga ake nei).

ANARU.

Ko Anaru tonu tetahi o nga akonga tuatahi a te Karaiti, ko tona hoa i aru ai i a te Karaiti, kaore te ingoa i whakaaturia, engari ki te whakaaro ko Hoani (Hoani 1. 40.) He akonga raua na Hoani te Kai-iriiri. I rongo raua ki nga whakaakoranga, me nga korero a Hoani mo te Mihaia. Na reira rongo pu ana ano raua ki to raua kai-whakaako e mea ana; "Na te Reme a te Atua," kaore o raua ngakau i whiriwhiri, engari hohoro tonu te aru i a te Karaiti—ki a matau, i hohoro tonu kaore i whakaroa, i ngakau rua.

1. *Te tohu o te whakapono ora.*

I te kitenga o Anaru i te Mihaia, i tona mohiotanga ki a Ia, i pehea ia? I hone ranei mo rana anake ko Hoani te Kai-whakaora? Kaore ranei i whakaatu ki etahi i te Mihaia, i wareware ranei ki ona whanaunga? Kaore! Engari, i to raua kitenga ano i a Ihu, tere tonu to raua haere ki te tiki i o raua whanaunga. I mauria mai e Anaru toua tuakana a Haimona Pita ki a te Karaiti. (Hoani 1. 42.)

Ko tenei tetahi o nga tino tohu o te whakapono ora, ara ko te whai ki a ora hoki etahi atu. Mehemea he korero nui kei tetahi tangata i whakaritea mai mo te ao katoa, ka he taua tangata ki te hunaia e ia ki a ia anake. Mehemea he taonga nui a te Karaiti ki te tangata e kore e hapa tona whakaatu i a Ia ki etahi atu, me tona korero hoki mo tana i aroha ai, "na te purenatanga hoki o te ngakau ka puaki te mangai." Te tangata whutupooro kei te whutupooro anake te nuinga o ana korero. Otira he tuihanga te korero a te tangata mo te Karaiti mehemea kei ona ngutu anake, engari kia pupu ake i te ngakau ka tika.

Koia nei tetahi he o nga Karaitiana Maori, o nga kai-karakia, me nga mimita, kaore ratou e kaha ki te ata korero ki te tangata kia tapae atu i a ratou ki te Atua. Ka mutu te karakia heoi ano, kaore e korero ra-wahi ki te tangata. He maha nga tangata i korero takitahitia e te Karaiti. E whitu i tuihanga e Hcni; ko Natanahira (ko Patoromu), ko Nikorima, ko te wahine o Hamaria, ko te turoro, ko te tangata hara, ko te matapo, me Raharuhi (Hoani 1, 2, 4, 5, 8, 9, 11). I muri iho i te merckara o te whangainga i te 5000, ka mutu te hibiko o te Karaiti ki te kauwhau ki te mano, engari ka kaha tana ako i te Tekau-maru, mo te tae rawa ake ki te ra e hoki ai Ia ki tona Matua, ka mahue iho ko ana akonga hei mahi i te mahi i timataria e Ia. Mehemea na te iti o te whakapono o te tangata i kore ai

ia e whai i etahi atu kia uru hoki ki te rangi, tera pea i te iti rawa o tona whakapono e kore a ia ake e uru atu ki te rangi.

2. *Nga hua o ta Anaru.*

Kaore i nui rawa nga whakahuatanga i te ingoa o Anaru i te Kawenata Hou. I mahi ia mo tona tuakana i te tuatahi (Hoani 1. 41.) He timatanga mo te whakapono o te tangata hei tona ake kainga. E hoa ma, kei te tohe ranei koutou ki o koutou whanaunga kia haere mai ki a Ihu? I mahi ia mo tona ake iwi i muri mai (Hoani 6, 8—9). E hoa ma, kei te tohe ranei koutou ki to koutou iwi ki a hapai i te whakapono? I mahi ia mo nga tauuwi i muri rawa (Hoani 12. 21, 22.). E hoa ma kua rongo koutou i te Rongopai, kei pohehe koutou ki a koutou anake. He mano, he mano, te tangata kei te ao nei, kahore ano ki a rongo noa ki tenei ingoa ki a Ihu. He aha ta tatou mo te tuku i te Rongopai ki a ratou? Ehara a Anaru i te apotoro ingoa nui pera me Pita, otira nana a Pita i mohio ai ki a te Karaiti. I te ra o te Petekoha e 3000 nga tangata i ripeneta i te kauwhau kotahi a Pita. Titiro ki nga hua o te kakama o Anaru ki te kawae i a Pita ki a Ihu. Kia pera hoki tatou, kia whiwhi hoa ai mo te taenga ki te rangi, kei haere mokemoke.

3. *Me aha tatou.*

Me pera me Anaru, me haere kia te Karaiti i te tuatahi. Kia pa ki a Ia, ka haere ki te tiki i etahi, kia tika ai ta tatou kupu "Haere mai ki a kite," he he ki te mea "Haere kia kite." Mana tatou e whakaki ki Tona Wairua Tapu, hei whakato i te aroha ki o tatou ngakau, hei homai i te mohiotanga ki te korero ki te tangata, ki a rata mai ai kei oho. "He whakaaro nui ano te tangata hopu wairua." (Whakatauki 11. 30). Ehara tenei mahi i te mea ma nga mimita anake, engari ma nga Karaitiana katoa. I mea a Akiphipa Penehana o Kanatipere: "Te mahi tuatahi ma te Karaitiana he mea kia Karaitiana etahi atu tangata."

4. *He aha nga utu?*

Ehara i te mea ma te utu rawa ki a whakaria ka mahi ai te Karaitiana, engari ma tona aroha ki a te Karaiti ia e akiaki (2 Kor. 5. 14), "Ki te aroha koutou ki a au, kia mau ki aku ture (whakahaunga)." Otira tera ano he kororia nui mo te tangata e whakatahuri ana i tetahi ki te pai. "Na, te hunga e whai whakaaro ana, to ratou kanapatanga koia ano kei te kanapatanga o te kikorangi, te hunga ano hoki i anga ai nga tangata tokomaha ki te tika, ka rite ratou ki nga whetu, a ake ake ake." (Raniera 12. 3.) "Kia matau ia, na,

te tangata i tahuri ai te tangata hara i te he o tona ara, e ora i a ia he wairua kei mate, a he tini nga hara ka hipokina e ia." (Hemi 5. 20.) "Ki te mea atu Ahau ki te tangata kino, ko te mate kau moutu, a ka kore koe e whakatupato i a ia, ka kore e korero, e whakatupato i tana tangata kino ki tona ara kino kia ora ai ia; ka mate tana tangata kino i runga i tona he, a ka rapua e Ahau he utu mo ona toto i tou ringaringa. Ki te whakatupato ia koe i tana tangata kino, a ka kore ia e tahuri mai i tona kino, i tona ara kino, ka mate ia i runga i tona he; ka ora mai ano ia i a koe tou wairua." (Ehek. 3. 18—19.).

TE RETA A A. T. NGATA, M.A., LL.B.

PUKAPUKA. V.

3. *Te Whakapono.* Ko te takiwa o Ngatiporou, e topu ana ki raro i te 'Hahi Mihimare'. Na te Mihimare i whakau mai te Whakapono ki roto o Waipiro i mua tata atu o te Tiriti o Waitangi, ka manaakitia i reira e nga kaumatua o Ngatiporou hei taonga ma ratou, a tuku iho nei ki a ratou uri. Ka pakari te karakia, ka tupu, ka wehewehi te rohe o Ngatiporou e whitu nga pariha. Ka whakataketoria he tahaui moni hei whangai Minita. Ehara i te moni nui rawa, engari he pakatua i era ra. Kaore ano hoki te tangata i whiwhi moni i reira i nga mahi pakeha, i nga reti whenua; a e nui ana hei oranga mo nga minita i era ra. Kaore ano hoki i kakai ki nga kai pakeha, i mahorahora ranei te mau i nga kakahu pakeha.

Otira i nga ra o muri nei i aro a Ngatiporou ki nga mahi a te Hahi. Ko te putanga o to ratou whakaaro ko nga whare karakia, ko nga whare manuhiri e tu ana ki nga taha o nga whare-karakia. Ko nga whare tawhito kua tukitukia, ko etahi i pirau noa iho. O te tau 1882 tae mai ki tenei tau ka 13 nga whare karakia kua ara kei runga, 16 nga whare manuhiri. Kei te tu putuputu tonu enei whare, taki-rua, taki-wha rawa ki roto ki te pariha kotahi. Mehemea ma nga mahi pai e tutuki ai te tangata ki te rangi, tera a Ngatiporou e tae katoa ki reira. He iti te £10,000 ki te whakahua mo enei whare kua oti nei me nga raruraru e pa ana ki runga,—ara mo nga hui. He whare ataahua nga whare maori, he mea whakairo etahi, ko etahi e eke nga tikanga pakeha ki runga. E rua e toru ranei nga whare karakia e toe aua, e rua e toru hoki nga whare maori, ka tutuki enei mahi a Ngatiporou.

Otira kei te mahora tonu te whakapono, te karakia, ki runga ki te takiwa nui takoto ai, kaore ano i tino hou iho ki raro. He tika ano kei te whakangawari te wehi o te Atua i etahi mahi a te tangata i kore ai e puta; kei te tupato te tangata i nga bara mumui, kei te wehingia nga Ratapu, kei te pahiia nga raruraru whakapae, korero kino, puremu, tabae, patu tangata. He nui ena. Kia timata te hou iho o nga ako ki te tinana tonu, ki te wairua, o ia tangata o ia tangata, e kitea ai etahi atu pai, he nui nou atu hoki kei te toe atu hei whaingia atu.

4. *Nga Kura.* I toku itinga kotahi ano te kura o roto o Waipiro katoa ara ko te kura i Wai-o-matatini. No te paripari hoki kotahi ara ko te kura i Akuaku. He morehu enei no nga whawhai hauhanu, na te kaha o nga kai-whakahaere o te iwi ki te pupuri i era ra i toe ai. He tini te tamariki o Ngatiporou i aua ra kaore rawa i uru ki nga kura. Ka kiia e o matou tipuna, kaore he taonga i tua atu i te kura, ka tawhaha e matau te whenua roa, te moana roa, ki Heretaunga, ki te Kareti i Te Aute. Kei reira matau ka tipu ake nga kura i muri nei, ka tu he kura ki Tuparou, ki Hiruharama, ki Tikitiki, ki Rangitukia, ki Te Kawakawa, ki Wharekahika. Na te Kawana-tanga ake enei, e whakahaereana ana i raro i te mana o te minita mo nga kura. E rua nga kura a Te Poiari kei te Tai-rawhiti, kotahi kei Waipiro, kotahi kei Te Awanui; ka hui katoa nga kura o tenei takiwa e iwa. Na Ngatiporou ano enei kura i tonu, na ratou hoki i tuku he whenua hei tuunga whare. Kei te piki etahi kura kei te heke etahi. Ka piki etahi i te kaha o nga Kai-whakaako, o nga Komiti; ka heke etahi i te ngoikore o ratou Kai-whakaako, o nga Komiti hoki. Kei te kaha te iwi nui ki te tautoko i nga kura, a kei te tonu ano i tenei tau kia homai ano he kura.

Ko nga tamariki e haere ana ki enei kura e tata ana ki te 400; e punau tonu ana tena ahua i nga tau e 4 kua taha nei. E kore rawa e ngaro a muri ake nei te hekenga o te tangata o tenei takiwa; me titiro tonu ki nga kura: ka heke te tokomaha o nga tamariki e haere ana ki nga kura, kei te heke haere hoki te iwi.

Kua panuitia ki roto i Te Pipiwharaurua nga tamariki o tenei takiwa kua puta atu ki nga mahi nunui. Na te titiro pea ki era i hihiri ai a Ngatiporou ki te manaaki i te kura ki te hopu i te matauranga o te pakeha.

Ko te kupu whakamutunga mo nga kura o tenei takiwa, ko te kupu a Te Kai-tirotoiro o nga kura (Hemi Te Pōpa) i tana ripoata ki te Paremete i te tau 1898.

“Ko nga kura tonu o te Tai-rawhiti, i Wharekahika ki Tokomaru, kei mua o nga kura Maori o te Motu. Otira kei te tipu mai e etahi atu wahi he kura hei tanwhawhai-nga ki enei. E iwa nga kura o te Motu i neke ake i te 80 nga maka mo nga mahi katea. E rima o enei kura no te takewa o Ngatiporou.

Ka tata nga ra e tino kite ai a Ngatiporou i te ora i a ratou kura, e whai painga ai kia ratou mo ratou i taatai roa ki nga hua o te matauranga pakeha. E kore e tino kitea inaianei, no te mea he purapura takoto e a te tamaiti i whiua ki te kura. Kei te ata huri te tau, kei te haranai te ngahuru e haubake ai koe. Ahakoa hoki pehea te hihiko o te ngakau tamariki ki te hepu i te matauranga, ko te Atua kei te ata pupuri atu i te pakau, hei tirohanga atu ma te iwi ka hurunui, ka tau hei tohutohu.

5. *Nga whakahaere muna a te iwi.* Ka oti ake ra nga whakamarama o etahi o nga whakahaere nunui o tenei takiwa, te whakapone, nga kura, nga whakapai whenua. Mo te taha ki nga ture no mua iho i taka tonu ai nga whakaaro, nga whiriwhiri, a Ngatiporou i nga roro tonu o ratou whare. Ko te patai tuatahi tonu a te ngakau mo nga ture hou e hangaia ana e te Paremata, e whakaaria mai ana ranei e nga matauranga o era atu wahi, “E tau ana ranei enei ture ki nga whenua o Ngatiporou, i te ahua ano o te iwi, i te ahua hoki o nga take whenua, kaore ranei?” Kaore ano o konei matauranga i kokiri ture ki nga marae o waho hei whakaboha i era atu iwi. Ehara i te mea he kore no te matauranga, engari he whaiti no te matauranga ki roto tonu i enei rohe, weti-weti ana ki te kawe atu ki waho ki nga iwi kua romiromi noa atu i nga pukapuka a te pakeha. Otira i takoto ano he kupu i o konei kaumatua, na ratou ano i kite a ratou na kupu ehara i te mea ako: (1) Kia mau ki te whenua (2) Kaua e araia nga tikanga pakeha, nga tikanga Kawanatanga, engari me ata titiro atu ka hopuhopu i nga mea e rite ana (3) Kaua e pakeke ki nga ture: kei te watea tonu nga huarahi whakahe i runga i te rangimarie (4) Na te piri-pono ki a te Kuini i ora ai a Ngatiporou: kia mau ki a te Kuini me ana tikanga. Tera atu etahi, nga tohutohu mo te ata noho mo te whakaaro rite, mo te ngawari o nga rangatira whakahaere. E ngawari ana te tangata i nga ra o mua, i te mea e ora ana nga Kai-whakahaere, ki te tautoko i nga mahi a te iwi. No te wa ka raruraru i nga whakawa whenua, ka noho wehewehe te tangata, ka whakatangata ke. Ma nga aitua tino nunui

rawa, na nga hui nunui, katahi ka kitekete etahi hapu, i etahi hapu. Ka kore nga huatahi whakahuhihi tangata o mua, te karanga mea a te rangatira, te whakaaro maori no ranei ki runga i nga whakataumabatanga o etahi hapu. Ehara i te mea i ngaro rawa engari i kupapa no iho ena mahara, kaore he mea hei whakaohooho, hei whakaaraara.

WAIKATO KI TARANAKI.

I powhiritia a Kingi Mahuta e Ngati-rangikaitia ratou ko nga rangatira e 21 o Ngati-rumui, kia haere atu ki te tomo i te whare i Patea, ko Taiporohemui te ingoa. Ka kia e Mahuta ko tona teina ko te Wherowhero e haere me Waikato; ka puta hoki te kupu a te Wherowhero ko au tetahi me haere. No te 18 o Hune ka tae te ope a te Wherowhero ratou ko Waikato, a no te 20 o nga ra ka whai muri atu au, i mau atu i au ki Otorohanga te ope. Rokobina au e au e whiriwhiri ana a Waikato i te wa tika e whakatu ai ratou i te rakau wero haka a Ngatimaniapoto. Whakatae ana a Waikato i runga i taku tono kia homai tana rakau ki au, kia whatia e au i te aroaro o Ngatimaniapoto, kia mutu ai tera mahi te haka, e toru haora pea matou e kawe ana ka oti ki taku i tono ai, a ora ana te ngakan. No taua ra ano ka tae ake a Mahuta, koia tenei ko tana kupu ki tona iwi: “Ko te kakahu nei ka haria, ahakoa kua pakarukarutia ahakoa whakahouhoua mai e era iwi, ka haria, ahakoa noho atu a Nikora ma ka haria ano.” He koa nona ki toku haerenga i penci ai ana kupu. No te karakia o te ahiahi ka whakaatu au ki te iwi i toku koa mo nga kupu a te Kingi, me taku whakamarama i tana kakahu ara ko ta Paora e ki ra i a Karatia iii, 27. ara ko te Karaiti. Kanui te koa o te iwi ki te kupu a te Kingi, katahi ratou ka mohio e tino kaha ana te Kingi ki te tautoko i te Whakapono. I te Kuiti ka hoki a Mahuta, ka alu to matou ope ki te hauauru, puta mai ki Mokau. He hui atu o matou hoioi i mahue atu i te ngenge, i te kino, i te mate kai, i te paru o te huarahi. I to matou taenga ki Waitara, pa ana te aroha ki toku ngakau mo nga tamariki o reira; ara i runga i te kupu a te Ariki e ki ra: “Tukua nga tamariki nohoi kia haere mai ki au, ana hoki ratou e araia

atu." I te mea ka popo mai te tamariki ki te whakarongo ki te Kupu a te Atua e whakapukakina ana e au i to matou karakia, ka kite au ka haere mai tetahi o te tangata whenua ka peia nga tamariki ki waho, ka tu mai ano ia i waho o te whare whakarongo mai ai. Nui atu te pakeke o nga ture o taua kainga, na te mea hoki kei raro ratou i nga whakahaere a Te Whiti. Kore rawa au i whai kupu ki te pirihimana ra; he ahakoa ra i te kaha o te aroha i au ki aua tamariki puta ana mai te maramatanga ki toku ngakau. I te ata ka kawea to matou karakia ki te marae, na te peene i hapai te himene, popo mai ana te tangata whenua, haunga hoki a Waikato, kaore hoki i nuku ke atu. Nui atu hoki toku reo ki te hamama, kia rongo mai ai te iwi ki te whakamaramatanga o Hemi i, 15. I te karakia o te ahiahi, kiki ana te whare me waho hoki, kaore i arata atu tetahi. No tenei ka puta taku whakawhetai ki te Atua mo toa aroha o tua iho. Ka puta ano hoki taku mahara kia koutou e inoi tonu na mo nga kai-kawe i te Rongo Pai. Ka mahara au ki te awhina mai a te Ariki me te puta ano te mahara kia koutou e inoi mai na, e whakaara ana i oku ringaringa, pera me Hohua raua ko Huru ki a Mohi.

Ma te Atua tatou e tiaki. E whawhai ana te tuhi, na reira i kore ai e nui atu nga kupu o te haere nei, ko te aroha ia kia koutou katoa nui atu. E rua a matou peene e haere nei. Te ingoa o te mea parahihe ko "Kia Ora," te ingoa o te mea whiwhio ko "Taniwha-ran." I etahi wa, ko tenei hei hapai i nga Himene ki te tae matou ki nga kainga. Ki te mutu te whai-korero a Te Wherowhero Tawhiao, ka himenotia te himene 166 me "Kawari." Ka mutu enei himene ka waiatatia te waiata mo Kingi Mahuta. He pena tonu te mabi i nga marae katoa. Ki te tu te peene ki te whakatangia i enei himene e korerotia ake nei, ka maumu katoa o ratou potae. Ki te tu ratou ki te whakatangi noa iho, ko enei himene e whakatangihia ana i te tuatahi. Ko ta ratou whakatangi whakamutunga ko te waiata mo te Kuini, ka maumu ano o ratou potae.

Nikora Tautau.

MO TE PATU I TE KARAKIA.

He tohutouhu enei ki nga tangata katoa e hiahia ana kia mate te karakia. E te whanau ki te aru koutou i aku whakahaunga e kore e roa kua hemo te whakapono o te pariha.

1. Ki te tangi te pere karakia, kia kaha te rapu take e kore ai koe e tac ki te karakia. Me ki koe he maku, he pruru no te huarahi, he mate moe ranei nou.

2. Ki te haere koe ki te karakia kia mutu noa atu te tangi o te pere ka haere ai, kia tae rawa atu ai koe kua tata te mutu.

3. Kua e mauria he pukapuka, kia korero pukapuka ai, kia waiata ai etahi ka noho-puku koe na.

4. Ka noho, kia tau rawa taha ki raro, kua e noho poupuu, engari me whakawhirinaki; ka tu etahi ki runga, ka whakawhirinaki tonu koe na, wharoro rawa. Mehemea he paraikete tonu katahi ano ka tino pai rawa, ka hohoro tonu te tac mai o te moe kia koe, a tae rawa ake ki te kauwhau kei te ngongoro ia koe na.

5. Ki te kore koe e tupono ki te moe, me korero koe i te nupepa i etahi atu pukapuka ranei; ko nga wahine he tamariki pakupaku a ratou me korero me matakitaki ki a ratou tamariki.

6. Ki te roa rawa te karakia, me haunumu to waha, me tuwaharoa, me ngetengete ranei a mehemea kei te whare maori te karakia, kia tere tonu te takiri i te maati hei whakau i to paipa i muri tata tonu iho o te 'Amine' whakamutunga.

7. Ko to ahua i te wa o te karakia, me ngakau-kore, kua e titiro ki te Kai-karakia, engari kia ngoikore te ahua.

8. Ki te tomo koe ki te whare-karakia me whakaro koe he tino honore nui tera ki te minita, ki te Atua; i te mea tonu e tomo ana ki roto o te whare-karakia. Ma etahi atu te karakia. He iti ia nei te tomokanga ki roto ki te whare-karakia?

9. Mehemea he ohaoha, kua rawa e hoatu e koe he pene kotahi, waiho tau mena hereni hei hei hoko poro tupeka mo to paipa, hei mea whakamakuku ranei mo to korokoro.

10. I te wa o te karakia, me puta ke o whakaaro ki te ao katoa haere ai; kia manawanui tonu me te mea nei e patua ana koe; i te mutunga o te karakia kia hari, kia tataki kia kakama, me te mea nei kua taka atu tetahi pikaunga taimala i runga i to tuara.

11. Kua rawa e awhina i te minita.

12. Korerotia nga he o te minita, ona hauatanga, te reka kino ranei o toa kauwhau.

13. Kua rawa e tango i te Hapa a te Ariki, waiho atu ki nga koroua ki nga kuia tena whakaaro, ko ratou anake hoki te hunga he wairua o ratou.

Ki te rongo koutou ki aku kupu, ka kino ta tatou haere!

Heoi ano,

Na Nehe Hatana.

NGA TAKARO.

Ko Paraire Tomoana, ko Taranaki te Ua, ko te Roera, me Kurupo Tareha nga tamariki rangatira o Nepia etahi o te tiima purei Korowha 'Golf' o Haki Pei i tae mai ki Turanga nei, i hinga ratou i te tangata whenua. E koa ana matou ki te kupu a te Kapene o te Karapu Korowha o Heihitangi, kia kaua rawa ona tangata e purei i te Ratapu.

Ko Ata Tanikona te tiamupiana mo te purei Korowha o Nui Tireni nei.

I te purcitanga o te tiima whutupooro o Ingarangi ki nga tiima o Ahitereiria, e 21 o ratou pureitanga, 18 o ratou wininga, e 3 o ratou hinga, e 335 a ratou paina katoa, 104 a era atu tiima hui katoa. He minita te kapene o te tiima o Ingarangi, ko Morimu te ingoa.

No Akarana te tiima kaha atu o Nui Tireni nei i tenei tau. I mate i a ratou a Otakou, a Poneke, a Taranaki, a i rite raua ko Karahiitiati.

Ko Tutere Wi Repa (tetahi o nga tamariki maori kei te Kura Takuta i Otakou) te whurupoke o Otakou. Ko Takarangi te whurupoke o Whanganui. Ko Aritaku tetahi o nga toru-koata o Nepia, ko Henare Kohere o Whakatu (Nelson). Ko Tirongo Paora tetahi tangata tino kaha o Akarana. No Te Aute katoa enei tamariki. Haere tonu Te Aute! Haere tonu ra! Ake ake kia kaha, haere tonu ra!

I te purei whutupooratanga o nga Maori o Tauranga ki nga Maori o Te Puke, mate ana a Tauranga, engari i mea ratou na tetahi koroua o Te Puke ratou i makutu. I oati ratou e kore rawa ratou e noho ka purei ki Te Puke. He kore kaha tonu pea ia, ka ki ke he mea makutu. Ka kino te haere a te makutu! Makutu *cweri taima*!

Kua mutu te purei kirikiti o te tiima o Ahitereiria i Ingarangi. E 35 o ratou pureitanga katoa, 16 wininga, e 3 hinga, ko enei hinga nga ana etahi tiima ririki noa nei, 16 ritenga.

I te purei kirikititanga o etahi kura i Ingarangi, e 628 nga paina a tetahi tamaiti ko Kiriwhitana te ingoa, kore rawa ia i mate a mutu noa te purei!

MATENGA O REV ERUCRA KAWHIA

Ko Hikurangi te maunga, ko Waiapu te wai, ko Ngatiporou te iwi, ko Taumata-o-mihi te kainga. No te Wenerei te 1 o nga ra o tenei maraia ka tae mai te waea whakaatu mai i te matenga o Rev. Erucra Kawhia. Whiterere ana te manawa! Tangi kau ana te mapu! Tau ana te pouri!

Kihai i rikarika te paanga o te aroha
Ngoto ana ki roto ki aku iwi e !

Haere ra e Koro! I te huarahi o te tini o te mano! I te huarahi o te iti o te rahi!
Waiho te iwi mana e mae noa!

Haere ra e koro,
Koutou ko matua,
Unuhia i te riro o te harakeke,
Ka tu i te aro-a kapa!
Aku nui aku rahi,
Taku whaka-tama-rahi ki te rangi,
Waiho te iwi mana e mae noa.

He kauwhau ariki. He morehu kaumatua. He minita. He tangata tu marae; he tangata manaaki i te iti i te rahi. Koia i tino nui ai te tangi o te iwi. He tangata e tino hopohoponga ana e tona hapu. Kia ratou he kupu mana tana kupu. Ka pai te kauwhau, ka pai te kupu, ka whakanuia e te iwi. Kua mawehe atu ia i nga mamae o te tinana ki tona Ariki i te rangi.

Mahue rawa tenei ao,
Reia ko runga ra;
Kei au atu, kei manao,
Te ao e maraia.

Hore o reira wahi he;
Hore te mate e tae;
Hore he tangi he au;
Hore he wa mamae.

Te Raukahikatea.

PANUITANGA.

Ki te tuhi mai ki te pepa me penei te tuhi:
TE ETITA O TE PIPIWHARAUAO.

TE RAU,
GISBORNE.

Kaua rawa e tubia te ingoa o tetahi tangata.

NGA HUA KAREAO MA TA TATOU MANU.

41. P. Ngata, R. Ngata, R. Kawhena, Tuterangi, K. Ngata.
10/- Kiora Kena. 5/- Rutene Pahoe, Ngahoa Ripikoi, Perehi,
Hohepa Mataitaua. 4/- Raniera Mitingare. 2/6 R. Ururano,
Anaru Ngamu, Nepia Mahika, Mrs. Clayton, Rev. R. Mokena,
Maki Matiu, Tukuta Rauoroa. 2/- Tiwini Poharua, Renata
Te Aho, Tari Kemara, Rev. F. H. Spencer, Wi Tukunana, Haru
Renata, Rowi Mokena, Keremena. 1/- Rev. A. Tamihere.